

Київський університет
імені Бориса Грінченка

Borys Grinchenko
Kyiv University

Засновано 2012 р.
Щокварталу

Since 2012
Quarterly

СИНОПСИС

ТЕКСТ, КОНТЕКСТ, МЕДІА

————— 2023 ———— ISSN 2311-259X ———— 29(2) —————

Склад редакційної колегії затверджено на засіданні Вченої ради
Київського університету імені Бориса Грінченка від 30.11.2022

Головний редактор:

Роман Козлов, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Заступники головного редактора:

Тетяна Вірченко, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Русудан Махачаєвілі, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Члени редколегії:

Людмила Анісімова, канд. філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Олена Бондарева, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Олена Бровко, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Тетяна Видайчук, канд. філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Наталія Віннікова, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Кароліна Гіллесгайм, д-р філології, Бамберзький університет Отто Фридриха (Німеччина)

Юрген Гіллесгайм, д-р філології, Аусбурзький університет (Німеччина)

Олена Єременко, д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Сніжана Жигун (випусковий редактор), д-р філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Христо Кафтанджиев, д-р габілітований з маркетингових комунікацій, маркетингових трансмедіа та маркетингової семіотики, Софійський університет (Болгарія)

Віталій Корнеєв, д-р н. із соц. комунікацій, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Тетяна Крайнікова, д-р н. із соц. комунікацій, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Тетяна Опришко, канд. н. із соц. комунікацій, Київський університет імені Бориса Грінченка

Віллі ван Пір, д-р філософії в галузі філології, Мюнхенський університет Людвіга Максиміліана (Німеччина)

Андрій Рижков, канд. філол. н., Національний автономний університет Мексики (Мексика)

Олексій Сінченко, канд. філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Вікторія Сошинська, канд. н. із соц. комунікацій, Київський університет імені Бориса Грінченка

Тетяна Фісенко, канд. н. із соц. комунікацій, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Світлана Фіялка, канд. н. із соц. комунікацій, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Ольга Хамедова, канд. філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

Ганна Чеснокова, канд. філол. н., Київський університет імені Бориса Грінченка

ЗМІСТ

Практики інтерпретації художнього тексту

Засоби формування імперського колоніального нарративу в повісті М. Карамзіна «Марфа-посадниця, або Підкорення Новагорода» <i>Ірина Заярна</i>	63
Філософсько-естетичний зміст образу / назви кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» <i>Роман Ткаченко</i>	70
«Квадро» Б. Нечерди і «Поїздка в "СВ"» Д. Затонського: тематична спорідненість і контрверсії <i>Валентина Саєнко</i>	77
Художнє відображення історичних постатей у романі Володимира Даниленка «Кохання в стилі бароко» <i>Оксана Корнієнко, Наталія Гудована</i>	89
Пам'ять як жіночий простір у романі О. Забужко «Музей покинутих секретів» <i>Катерина Буцька</i>	96
Мотив двійництва у творах сучасної літератури (Ю. Вайнонен «Німий бог», Л. Дереш «Спустошення», Г. Трибусон «Віденські гриби») <i>Валентина Мусій</i>	102
Соціально-політичні виміри американського суспільства в новому тисячолітті (на матеріалі роману Салмана Рушді «Quichotte») <i>Оксана Боговик, Андрій Безруков</i>	108
Зображально-виражальні засоби в українській поезії періоду повномасштабної військової агресії РФ <i>Світлана Фіялка</i>	114
Медіа та віртуальна реальність	
Комунікативно-прагматичні особливості езотеричних передбачень у мас-медійному дискурсі російсько-української війни <i>Олена Доценко</i>	120
Аудіовізуальний контент у культурній журналістиці воєнного часу: до питання національної ідентичності <i>Аліна Лісневська, Руслана Новикова</i>	131
Усна історія і медіа: платформи для збору історій свідків <i>Оксана Гудошник</i>	139
Тематична парадигма краєзнавчого контенту районної преси Тернопільщини початку XXI століття <i>Ольга Пелешок</i>	146
Візуалізація даних у новітніх конвергентних медіа України <i>Дмитро Солодовник</i>	157

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.2.12>
УДК 070(477.84)"20

Ольга Пелешок

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна
 <https://orcid.org/0000-0002-9844-4480>
olga.peleshok@tnpu.edu.ua

ТЕМАТИЧНА ПАРАДИГМА КРАЄЗНАВЧОГО КОНТЕНТУ РАЙОННОЇ ПРЕСИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність дослідження зумовлена важливістю вивчення в журналістикознавстві локальних текстів, моделювання регіонально-історичної проблеми в медійному дискурсі. Мета статті — аналіз тематичної специфіки краєзнавчого нарративу районної періодики Тернопільщини початку ХХІ століття. Предметом дослідження є тематичні особливості краєзнавчого контенту районних газет, їхня нарративна специфіка. У дослідженні застосовано комплексно-аналітичний підхід, який поєднує системно-хронологічний, історико-описовий, жанровий, аналітичний, проблемно-тематичний, біографічний, бібліографічний методи. Хронологічні межі моніторингу — із січня 2000 року по грудень 2015 року.

У результаті дослідження сформовано цілісне уявлення про основні тенденції краєзнавчих процесів у нарративній рецепції районної друкованої періодики Тернопільщини початку ХХІ століття, проведено комплексний аналіз її проблемно-тематичного спрямування, особливостей краєзнавчої наповненості в контексті функціонування регіональних видань України. У результаті проведеного аналізу вдалося систематизувати газетні краєзнавчі нарративи в географічну, економічну, історичну, мистецьку й етнографічну проблемно-тематичні групи. На підставі проведеного дослідження встановлено, що в межах краєзнавчої інтерпретації нарративів широкою та численною виявилася історична тематика (27,4 %), далі — географічна (24,4 %), економічна (17,8 %), мистецька (16 %), етнографічна (14,5 %). Краєзнавчі нарративи природничо-географічної тематики відкривають краєзнавчий потенціал локальних об'єктів. Публікації економічної тематики, висвітлюючи здобутки виробництв, демонструють читачам успішну діяльність земляків. Історична тематика охоплює матеріали про княжі часи, Визвольну війну, Січових стрільців та ЗУНР, Голодомор, Другу світову війну, зокрема діяльність ОУН та УПА, а також політичні репресії й еміграцію. Публікації мистецької тематики відображають творчі процеси в регіоні, а етнографічна тематика представлена описами народної матеріальної та духовної культури регіону. З'ясовано, що смисловим ядром нарративів географічної тематики виступає територіальна дескрипція місця, економічна тематика в нарративній формі відображає проблеми сучасного соціально-економічного життя краю, історична — актуалізує відомості про історичне минуле краю, мистецька — представляє літературно-мистецький процес регіону, етнографічна — популяризує народну матеріальну й духовну культуру краю.

Ключові слова: нарратив; регіональна преса; краєзнавчий нарратив; суспільно-політичний контент; історія журналістики; медіа; ЗМІ; публіцистичний текст; преса Тернопільщини; районна газета; тематичні групи; масмедійний текст.

За останні роки в суспільстві помітне посилення інтересу до краєзнавства загалом і краєзнавчої інформації зокрема. «На шпальтах періодичних видань спостерігаємо процес переосмислення державотворчого нарративу та пошуку нових шляхів ефективного розвитку країни» (Мединська, 2019, с. 93–94). У Тернопільській області, як і в багатьох інших регіонах України, інтенсивно актуалізуються локальна історія, її (ре)конструювання і розширене моделювання. Причому інтерес становлять навіть не окремі періоди історії краю, а вся вона в сукупності. Тому накопичений у попередні роки різного роду краєзнавчий нарратив виявляється високо затребуваний пресою.

Метою дослідження є з'ясування тематичної специфіки краєзнавчого контенту районної періодики Тернопільщини початку ХХІ ст.

Теоретико-методологічна база дослідження.

Напрацювання теоретичних основ вивчення ЗМІ узвичаювалося багатьма науками. У межах журналістикознавства ЗМІ студіювали немало науковців. Серед розвідок, у яких принагідно розглянуто районну періодику, — дослідження В. Бебика та О. Сидоренко, І. Белінської, О. Греськіва, О. Чекмишева, Ю. Ярмиша та інших.

Важливими для вироблення підходів до аналізу районної періодики та з'ясування загально-контексту її функціонування в історичному чи сучасному аспектах, визначення типологічних і жанрових особливостей, розуміння інформаційного поля її діяльності в різні періоди, окреслення тенденцій розвитку стали дослідження М. Василенка, Н. Зикун, В. Іванова, В. Ковпак, І. Крупського, І. Михайлина, О. Мітчук, В. Різуна, Н. Сидоренко, Л. Сніцарчук, Т. Хітрової,

В. Шкляра та інших фахівців у галузі соціальних комунікацій.

З огляду на мету дослідження в статті застосовано методологію історіографічних і пресознавчих досліджень, яка включає комплекс принципів і методів. Використання історичного методу дало можливість відібрати для вивчення найважливіші періодичні видання, а також сприяло формуванню історіографії, ознайомленню з матеріалами науковців, що досліджували суміжні теми. Оскільки комплексне вивчення контенту районних газет передбачає водночас опис змістового наповнення публікацій, виокремлення їх проблемно-тематичного спрямування, то застосовано комплексно-аналітичний підхід, який поєднує системно-хронологічний, історико-описовий, жанровий, аналітичний, проблемно-тематичний, біографічний, бібліографічний методи. Також використано метод класифікації, зокрема таку його форму, як групування. Його застосовано для конкретизації тематичних і типологічних особливостей краєзнавчого контенту районних газет Тернопільщини, зокрема при поділі на проблемно-тематичні групи.

Матеріалом цього дослідження є районні газети Тернопільської області «Бережанське віче», «Галицький вісник», «Нова доба», «Вісник Надзбруччя», «Колос», «Народне слово», «Зборівська дзвіниця», «Вільне слово», «Діалог», «Голос Лановеччини», «Вісті Придністров'я», «Гомін волі», «Земля Підгаєцька», «Воля», «Подільське слово», «Голос народу», «Новини Шумщини».

Хронологічні межі моніторингу — із січня 2000 року по грудень 2015 року. Вибір нижньої хронологічної межі зумовлений намаганням з'ясувати, як у новому тисячолітті розвивається / реалізується краєзнавча складова в районній пресі, актуалізована політичними, соціально-економічними, історико-культурними реаліями; верхня межа відповідає початку реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації України (Закон України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» від 24 грудня 2015 року).

Виклад матеріалу дослідження.

Джерелами інформації, зокрема краєзнавчої, у кожному регіоні є обласні та районні газети, які, звісно, «не можуть конкурувати з “великою пресою” ні в оперативності, ні в широті та масштабності висвітлення проблем. Проте ніяка інша газета не стоїть так близько до свого читача і не може претендувати на ґрунтовне й глибоке висвітлення життя кожного підприємства або населеного пункту» (Андрієнко, Чернявська, 2008, с. 7). Саме обласні та районні газети є власниками найбільш унікальних краєзнавчих інформаційних ресурсів. Поряд із ними в територіальному вимірі помітний внесок у збір, зберігання і поширення краєзнавчої інформації роблять хіба

ще бібліотечні й архівні заклади. «Регіональна ідентичність, яка моделюється у їх публікаціях, висвітлюється через суспільно-політичні “співпереживання” місцевим населенням різноманітних і непоодиноких історичних, культурних, суспільних подій, що формують у читачів поведінково-ментальну шкалу цінностей, а також сприйняття локальних явищ чи процесів з “регіональної” точки зору» (Пелешок, 2019, с. 127).

Розглядаючи загальні аспекти і певні особливості функціонування друкованих ЗМІ початку ХХІ століття на прикладі волинського регіону Західної України, дослідник І. Павлюк наголосив на важливому значенні районних газет для краєзнавчих досліджень, адже вони «творють також специфічно сільську, селищну ментальну нішу в інформаційному просторі області» (2002, с. 16).

Загальний рейтинг районних газет Тернопільщини за кількістю краєзнавчого контенту впродовж 2000–2015 років продемонстровано на рис. 1. Як видно з нього, перші позиції посідають газети «Бережанське віче», «Діалог», «Вісник Надзбруччя». Вони найбільше відображають краєзнавчу функцію регіонального медіадискурсу. Важливо, що аналізовані видання поєднує соціально-політична спрямованість, відповідність запитам аудиторії, простежується зв'язок «попиту та пропозиції» у висвітленні тієї чи іншої теми. Вони є не тільки інформаційними, тому виявлену завдяки моніторингу інтенсивність краєзнавчого контенту можна вважати стратегією редакції та ініціативою авторів публікацій, а також реакцією на запиту читачів.

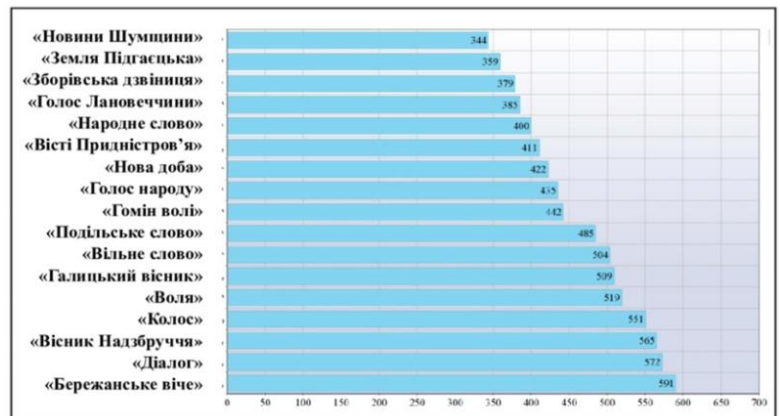

Рис. 1. Рейтинг районних газет Тернопільщини за кількістю краєзнавчого контенту, 2000–2015 роки

Проблемно-тематична специфіка краєзнавчих наративів структурує пресовий сегмент районного медіадискурсу Тернопільщини, тобто з'ясує контентне наповнення цих видань. Контент видання — цілісна система, що включає взаємопов'язані компоненти: проблемно-тематичне наповнення, структуру видання, рубрикацію, жанри та зміст публікацій, оформлення та ілюстративний матеріал. Під поняттям «контент» у друкованих медіа розуміємо змістову частину інформаційного продукту, що може містити різну за формою подання та кодування інформацію

(текстову, графічну). «Функціональна і тематична спрямованість контенту, його виробництво, форма упакування і спосіб розповсюдження, його подальше використання як продукту журналістської праці знаходиться у безпосередній залежності від багатьох факторів» (Брадов, 2019, с. 241). Сучасна позиція всіх видань — це позиція конкурентного медіапростору, що динамічно змінюється. В основі соціального інтересу до краєзнавчого контенту, який спостерігаємо на платформі районних ЗМІ, лежить пошук свого коріння, усвідомлення власної ідентичності в контексті історії, культури, долі країни, краю, міста, села.

У результаті проведених підрахунків з'ясовано, що упродовж 15-ти років (2000–2015 роки) в аналізованих виданнях опубліковано 7 873 матеріали краєзнавчої тематики. Їх кількісне та відсоткове співвідношення відповідно до проблемно-тематичних напрямків у районних газетах Тернопільщини продемонстровано в таблиці 1.

Таблиця 1 — Кількісне і відсоткове співвідношення краєзнавчих проблемно-тематичних напрямків у районних газетах Тернопільщини

Тематика	Кількість наративів	%
Історична	2 154	27,4
Географічна	1 920	24,4
Економічна	1 403	17,8
Мистецька	1 256	16
Етнографічна	1 140	14,5

Тематичний аспект краєзнавчого наративу виражається в п'яти основних тематичних категоріях — **історичній, географічній, економічній, мистецькій, етнографічній**, які мають емпірично підтверджену прагматичну цінність. Виявлено, що найбільшу кількість краєзнавчих наративів на сторінках аналізованих районних газет займає історична тематика (понад 27 %). Це свідчить про постійне зацікавлення історичною дійсністю, про авторитет знакових особистостей і подій, завдяки чому районні ЗМІ виступають впливовим суб'єктом формування національної пам'яті. На другому місці — географічна тематична категорія (більше 24 %), на третьому — економічна (близько 19 %). Хоч мистецька (16 %) і етнографічна (понад 14 %) тематики не надто актуалізовані, проте загалом виведені показники дають можливість припустити, що в українського читача зростає популярність друкованих медіатекстів, у сюжетній композиції яких комплексно поєднуються всі п'ять тематичних категорій краєзнавчого наративу.

Географічна й економічна тематики

Географічну тематику формують газетні краєзнавчі наративи, об'єктом опису яких є загалом природа краю та її окремі складові: клімат, ґрунти, рельєф, водні ресурси, флора і фауна. У матеріалах описуються типові явища, які характеризують природу Тернопільщини, а також унікальні об'єкти і пов'язані з ними процеси. Як зазначає відомий науковець у галузі географії

О. Топчієв, «сьогодні хорологічна концепція, ландшафтна концепція, вчення про територіальні комплекси, природні, соціально-економічні, соціо-природні, вчення про територіальну організацію суспільства, вчення про планування території, геоінформатика — ті парадигми, сьогоднішні концепції, які географію знову інтегрують до понять — фізична, економічна» (Руденко, 2011, с. 8). Тобто територіальність, конкретна прив'язка медійних публікацій до опису території є однією з найважливіших ознак краєзнавчих наративів у сучасній регіональній пресі.

Загалом краєзнавчих наративів географічної тематики в усіх районних газетах області за аналізований період було надруковано 1 920, що становить 24,4 % від усього краєзнавчого контенту. Перші три позиції в рейтингу посідають газети «Бережанське віче» (8,2 %), «Діалог» (8,1 %), «Галицький вісник» (7,7 %). За досліджуваний період вони найчастіше представляли географічну тематику, висвітлюючи культурний ландшафт як засіб реконструкції життєдіяльності людини. Три останні позиції займають газети «Вільне слово», «Вісті Придністров'я» (4,2 %), «Колос» (4,5 %). Краєзнавчі наративи географічної тематики створюють корпус матеріалів про певну територію, завдяки чому вона набуває ряду характеристик, важливих для читача, який тут проживає. Смысловим ядром такого наративу виступає географічна дескрипція місця. Тому тематика в кожній з аналізованих районних газет, як правило, тягнє до зображення локалізованих природних ландшафтів, охорони природи чи природного середовища. Особливість таких публікацій у тому, що здебільшого вони прив'язані до конкретних місцевих проблем.

Наприклад, наратив «*Голицький державний заказник — окраса Бережанщини*» опубліковано в газеті «Бережанське віче», адже він стосується природно-заповідного фонду району і матиме читачький відгук саме на цій території. Автор подає достовірну картину реальної дійсності («*Голицький ботанічний заказник площею 60 гектарів має статус загальнодержавного значення і заснований 1982 року, розкинувся на південних схилах гори Голиці, між селами Куряни, Демня і Гутисько Бережанського району Тернопільської області*»), а також фокусує оповідь на почуттях, переживаннях і реакціях, які викликає об'єкт цього географічного середовища: «*Чому нас так вабить запах степових трав? Чому він нам так по-особливому приємний і зрозумілий? Можливо, він нагадує нам про щось давним-давно забуте, але таке рідне?*»

Наратив «*Відгомін минулої величі ботсаду*» оповідає про Кременецький ботанічний сад, тому має географічну прив'язку до зовсім іншої території. Тобто концепт «край» фіксує приналежність його до певної території. Часто публікації географічної тематики розповідають про події минулого в контексті опису певних природно-

територіальних комплексів. Для прикладу: розповідаючи про історичні події вересня 1941 року в селі Надбережна Бучацького району, автор подає опис річки Дністер, на березі якої розташоване село. У публікації «*Таємниці княжого граду*» автор вдало поєднує краєзнавчі факти про геологічну пам'ятку природи місцевого значення урочище «Данилів» Шумського району з давньою історією про події осені 1201 року, коли галицько-волинський князь Роман Мстиславович, оглядаючи на цій території свої володіння, дізнався про народження сина Данила і на його честь заснував село Данилів на Шумщині.

Такі нарративи медіаексперти часто співвідносять із тревел-матеріалами про місцеві принади, пам'ятки природи, які варто зберегти й використати для приваблення туристів. Під поняттям тревел-контент розуміють «тематично змістове наповнення певного тексту, націлене на репрезентацію інформації про певний географічний локус і його конституенти (флора, фауна, природні явища, артефакти) та етнокультурне середовище (актанти, соціокультурні практики, звичай і традиції)» (Полежаєв, 2016, с. 60). Такий підхід свідчить, наскільки складною є проблема кореляції тревел-тексту з краєзнавчим текстом, адже останній своїм проблемно-тематичним спектром певною мірою пов'язаний із першим, але презентує туристичний досвід, а більшою мірою формує цілісне уявлення про історичну й географічну територію. Якщо порівняти нарративи природничо-географічної тематики в районній пресі з публікаціями зі схожою тематичною домінантою, але із суто інформаційно-рекламним призначенням, які до того ж мають іншу жанрову форму і структуру, то можна відзначити, що тексти останніх перенасичені професійною мовою. Тому такі публікації, як правило, не користуються популярністю й залишаються для внутрішнього життєвого туристичної галузі. Тексти ж краєзнавчого спрямування легші для сприйняття, оскільки їх автори намагаються уникати термінологічних категорій чи «перекладають» їх зрозумілою для масового читача мовою.

Краєзнавчі нарративи природничо-географічної тематики в досліджуваній районній пресі зазвичай не претендують на всебічне висвітлення інформації, переважно мають фрагментарне призначення, проте здатні «відкрити» краєзнавчий потенціал локальних об'єктів.

Газетні краєзнавчі проблемно-тематичні публікації **економічної тематики** характеризуються особливою ємністю змісту, адже в нарративній формі розглядають проблеми сучасного соціально-економічного життя територій. При цьому об'єктами уваги служать усі галузі економіки: промислові підприємства, транспорт, сільське господарство, житлове і комунальне господарство, зв'язок, торгівля, громадське харчування, установи культури, охорони здоров'я, освіти і т. ін. У межах цієї тематичної групи нарративів розповіді

ведуться про окремі підприємства, організації, навчальні заклади тощо. Варто зауважити, що в руслі краєзнавчого відображення дійсності економічна інформація має ознаки офіційно-документного стилістичного призначення.

В усіх досліджуваних районних газетах області було надруковано 1 403 нарративи економічного спрямування, що становить 17,8 % від загальної кількості матеріалів краєзнавчої проблематики. Згідно з отриманими даними найбільше нарративів економічного змісту друкували газети «Бережанське віче» (8,5 %), «Колос» (майже 8 %), «Діалог» (майже 6,5 %) та «Гомін волі» (6,3 %). Встановлено, що в різні роки кількість публікацій цієї тематики варіювалася: тенденція до їх збільшення спостерігалася в газеті «Діалог» протягом 2004–2007 та 2014–2015 років; у часописах «Колос» і «Гомін волі» — упродовж 2006–2007 років та 2010–2011 років

Як відомо, економічна інформація відображає суспільно-економічні відносини і процеси за допомогою цифр, фактів та інших даних. Це також сукупність відомостей про відносини й процеси, пов'язані з виробництвом, розподілом, обміном, споживанням матеріальних і нематеріальних благ (Лєпа, 2009). Краєзнавча складова економічних публікацій зазвичай відрізняється від класичного економічного висвітлення інформації, оскільки передбачає передовсім публіцистичне, а не аналітичне висвітлення теми. Такі нарративи в місцевій пресі інформують читачів про особливості формування та функціонування економіки регіону, розвиток і розміщення економічних об'єктів, співробітництво в різних сферах. Проте виклад і мова матеріалів досить легкі для сприймання, адже не перенасичені економічною термінологією, цифрами та фактами. Насамперед у них ідеться про історичні передумови формування соціально-економічного життя регіону.

Аналізуючи краєзнавчі нарративи економічного характеру з погляду їхнього тяжіння до розділів економіки (мікроекономіки, макроекономіки, мезоекономіки, основ економічної теорії), можна однозначно стверджувати, що мегахастка їх — це публікації про регіональну економіку (мезоекономіку), які мають радше інформаційно-пізнавальний характер, оскільки не претендують на широке висвітлення тем, а є публіцистичним відображенням стану розвитку окремих галузей економіки краю.

Краєзнавчі нарративи економічного спрямування почали масово публікуватись у районній пресі Тернопільщини на початку 2000-х років. Як видається, загалом причиною цього послужили процеси трансформації економічної системи України, що зумовило їх активне висвітлення національними та регіональними медіа. Зокрема, популярною темою районних газет стала діяльність кредитних спілок, створення яких тоді мало регіональний характер. Доволі цікавою з погляду краєзнавчої подачі інформації є публікація

Н. Семків у гусятинській газеті «Вісник Надзбруччя» *«Шлях до відродження довіри»*, у якій йдеться про створення першої на території району кредитної спілки «Гусятинська». Розкриваючи тему, автор наводить закордонний досвід:

У розвинутих країнах Заходу кредитна кооперація давно стала масовим явищем. Наприклад, учасниками кредитних спілок в Ірландії є 45 % населення, в США — 30 %, в Австралії — 20 %, у Канаді — 16 %. У США функціонують близько 11 тисяч кредитівок, а активи кожної з них становлять від кількох мільйонів до кількох мільярдів доларів. Є навіть кредитівка конгресу США!..

Далі — за допомогою вдало підібраних фразеологізмів знайомить читача з історією української кооперації та завершує матеріал публіцистичним гаслом-твердженням: *«Безумовно, що і наша кредитівка має майбутнє, бо навіть і неповні два роки її діяльності — це постійний поступ вперед. Не бачить цього хіба що незрячий».*

Подібне інформаційне призначення мали й інші публікації, зокрема *«Кредитна спілка — свій до свого по своє»*, надрукована в «Голосі Лановеччини» 2000 року; *«Буцацька кредитна спілка: історія створення»*, надрукована в районній газеті «Нова доба» 2000 року. Найчастіше об'єктами висвітлення в межах економічної тематики була промисловість краю, а саме: історія виникнення та функціонування окремих підприємств області. Наприклад, у тернопільській районній газеті «Подільське слово» впродовж досліджуваного періоду найбільше віднаходимо публікацій про молочну промисловість краю, як-от: *«Молокозавод: перший рік відродження»*, де автор вдається до дещо іронічного висвітлення історичних етапів молокопереробного підприємства. Іронією автор ніби демонструє своє «право інакомислення» як запоруку «самої можливості сумніву і свободи думки» (Семків, 2004, с. 5), відверто висловлюючись, наближається до читача. Інші районні газети регулярно публікують краєзнавчі розвідки про Буцацький і Борщівський сирзаводи, Підгаєцький маслосирзавод «Коропець».

Економічну тематику також представляють краєзнавчі матеріали, присвячені історії становлення районних осередків цукрової промисловості: *«Лановецький цукровий: історія створення заводу»*, *«Чортківський “семитисячник”*», *«Кременецький цукровий — на шляху здобутків...»* та ін. На сторінках газети «Бережанське віче» знаходимо публікації про ВАТ «Бережанський склозавод». Це промислове підприємство корпорації «Укрбудматеріали» засноване ще 1961 року, але про якість бережанського скла досі ходять легенди. Тематика краєзнавчих наративів економічного спрямування в районній пресі Тернопільщини була присвячена також історії розвитку промисловості області (*«Історія “Новозбручанської”*,

«На шляху зростання й вдосконалення», *«Літо посеред весни»*, *«Сороцьке пиво: виявляється, у поминальному столітті воно славилось своїми смаковими властивостями на всю Австро-Угорську імперію»*), реформуванню сільського господарства та становленню приватного бізнесу (*«Багатий ковай “України”*», *«На межі 80-ліття»*).

Також виокремлюємо серед краєзнавчих матеріалів публікації, що документують відзначення ювілеїв селянських товариств, спілок, агрофірм, фермерських господарств тощо: *«Сім щоденників директора»* (про ювілей Чортківського заводу «Агромаш»), *«У перо-пухової — ювілей!»* (до 30-ліття Чортківської перо-пухової фабрики), *«У майбутнє — впевненими кроками»* (про найстаріше в Підволочиському районі підприємство — Новосілівський спиртозавод), *«Була колись броварня»* (до 150-річчя першого промислового підприємства в Чорткові) та ін.

У краєзнавчих матеріалах економічної тематики часто йдеться про сучасників — творців матеріального добробуту краю, відомих діячів, а також людей, які заслуговують на пошану. Такі наративи підтверджують думку, що

локальні медіа можуть конструювати реальність, розповідаючи (бажано, щоб на постійній основі) про «своїх» і «своє» як про тих, ким варто пишатися, те, чим варто захоплюватися. Наратив має бути позитивним, однак не примарним, як мильна опера, та його слід розгортати за логікою: є хороше в нашому житті, воно реальне, вбудоване у соціум. (Іванова, Мойсеева & Стеблина, 2019, с. 34)

Наприклад, у газеті «Подільське слово» під рубрикою «Тернопільському району — 40: роки і долі» опубліковано матеріал *«Життєва академія Ярослава Мричка»*, у якому йдеться про голову колгоспу-мільйонера ім. Петровського Я. Мричка; у часописі «Гомін волі» — наратив *«Наш Крижовачук — Герой України»* про директора ТОВ «Україна», Героя України та про здобутки фірми, яку він очолює в с. Скориків Підволочиського району.

Подібні публікації, висвітлюючи здобутки виробництв, демонструють читачам позитивні приклади успішних земляків, які працюють в економічній сфері, мають вагомні здобутки, займаються громадськими справами, діяльність яких соціально значуща.

Історична тематика

Найбільш масштабною в руслі краєзнавчих матеріалів на шпальтах районних газет Тернопільщини є **історична тематика**. Шведський дослідник Східної та Центральної Європи з Лундського університету Ніклас Бернсанд зауважує, що «газети зазвичай звертаються до певних історичних тем не випадково, а насамперед тоді, коли певна подія, період чи постать з минулого викликає неоднозначні тлумачення, дискусію, дає підстави для різних оцінок і таким чином провокує

суспільний інтерес» (Кись, 2015). Такий погляд підтверджує практика досліджуваної місцевої преси в добірї матеріалів для публікацій.

За аналізований період у районках області було надруковано 2 154 матеріали історичної тематики, а це 27,4 % від загальної кількості всіх краєзнавчих наративів.

Лідером за кількістю історичних наративів краєзнавчого характеру є газета «Бережанське віче» (9,3 %), далі — «Діалог» і «Вісник Надзбруччя» (8,9 % та 8,7 % відповідно). Останні місця за рейтингом розділили між собою видання, на сторінках яких упродовж 2000–2015 років було надруковано 81–85 публікацій означеного характеру: «Новини Шумщини», «Земля Підгаєцька» і «Голос народу». Найбільший сплеск історичних наративів припадає на 2010–2011 роки («Бережанське віче», «Діалог», «Вісник Надзбруччя») — період активного відстоювання національної ідеї, українства та популяризації національної культури і краєзнавства як супротив тодішній владі В. Януковича.

Історична тематика представляє сучасну історію краю або окремі періоди минушини. У публікаціях описуються як великі хронологічні й історичні періоди, так і події одного конкретного етапу місцевої історії, життя і діяльності окремих людей, свідків або учасників історичних подій. В основі таких публікацій завжди лежать конкретні факти місцевої історії.

Відповідний краєзнавчий наратив у районних газетах Тернопільщини вміщує неоднорідні за часовими модусами історичні події, нанизані одна за одною в сюжеті розповіді. До цієї тематичної групи можемо віднести матеріали, які описують, наприклад, **період Галицько-Волинського князівства**. Серед основних — публікація Г. Черняхівського в кременецькій районній газеті «Діалог» «*Будівничий Галицько-Волинської держави*», яка присвячена відзначенню 800-річчя від дня народження Данила Галицького, першого в історії українського народу легітимного і визнаного в Європі короля; «*330-та річниця від дня народження князя Вишневецького*», що розповідає про Михайла-Сервація Корибута Вишневецького — князя, державного і військового діяча Речі Посполитої.

Припускаємо, на вибір тем для наративів у кременецькій районній газеті вплинуло те, що саме ці постаті мають безпосередній стосунок до історичного минулого краю: за правління Данила Галицького було побудовано Кременець, а Михайло-Сервацій Корибут Вишневецький заснував 1720 року єзуїтську колегію в місті. У назві першої публікації зауважуємо символічність слова *будівничий*, що відображає образ короля, який був «*великим реформатором*», «*далекоглядним політиком*» і «*мудрим дипломатом*». Виклад інформації свідчить про глибокий ідейно-проблемний підтекст наративу, у якому автор подає фрагменти «Літопису Руського», де змальована

героїчна боротьба Данилового війська з ординцями. Постать Данила Галицького протиставляється загарбникам, які намагалися знищити українців.

У другому наративі, у якому йдеться про важливу постать нашої держави та Тернопільщини, волинського воєводу Михайла-Сервація Корибута Вишневецького, автор зупиняється на окремій діяльності князя — його перекладі твору французького єзуїта Ісаака Беррює «Історія народу Божого», а також розповідає про Вишневецького як автора прозових і поетичних творів.

Широко артикулюється в районних газетах і **тема національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького: «Зборівська битва: результати досліджень»**, «*Козацькі могили Збарожчини тривожать нашу пам'ять*». Слід зауважити, що якісно новий етап у висвітленні цієї проблематики, як і більшості інших історичних тем, розпочався після розпаду СРСР. З проголошенням незалежності України медійники стали об'єктивно й неупереджено підходити до зображення історичних процесів, журналісти і дописувачі отримали свободу висловлення історико-краєзнавчої думки. У сприятливих умовах демократії та свободи слова локальна преса розпочала глибоке висвітлення національно-визвольного руху XVII століття й участі в ньому козацько-селянських військ гетьмана Б. Хмельницького на Тернопільщині.

Найбільше таких тематичних наративів віднаходимо на сторінках теребовлянської районної газети «Воля», адже Теребовлянщина в середині XVII століття була одним із центрів активного народного руху українського народу проти польсько-шляхетського панування. Зокрема, привертає увагу наратив «*Теребовлянщина у період Хмельниччини*», у якому автор детально аналізує архівний і документальний матеріал, подає інформацію про національно-визвольну боротьбу місцевого населення.

Не оминають увагою цю тему й інші районні газети Тернопільщини, як-от «Зборівська дзвіниця», в одному з номерів якої йдеться про дводенну битву під Зборовом 1649 року. Автор описує її як «*одну з переломних подій української історії*», наслідком якої стало утворення нової держави в Східній Європі — Гетьманщини. Публікація наповнена історичними фактами та містить реконструкцію фрагментів битви. Наративне тло публікації доповнюють відомі національно-історичні реалії краю: річка Стрипа, зборівський замок тощо.

Широко висвітлюваною в районній пресі Тернопільщини була і **тема українського січового стрілецтва**. Зазвичай такі краєзнавчі публікації інформаційно мотивовані пам'ятними датами, як і багато інших історичних тем різного часу. Наприклад, у 2001 році тема українського стрілецтва артикулювалась у «Бережанському вічі» у зв'язку з 85-річчям боїв на горі Лисоня на Бережанщині: публікації О. Грабовського «*Лисоня:*

60 років тому»; А. Гунчак «Лисоня і тужила, і співала». У 2006 році інформаційним приводом до появи нарративів про січове стрілецтво служило відзначення в області 90 років цих боїв. У 2014 році Тернопільщина відзначала 100-річчя з часу заснування легіону Українських січових стрільців, що зумовило появу в районних газетах багатьох публікацій, приурочених до цієї події: «Звитяги Січового Стрілецтва: 100-річчю формування легіону Українських Січових Стрільців присвячено» в чортківській районній газеті «Голос народу»; «Ожила героїка Січового Стрілецтва», «Інтервенція: мало-відомі факти з фронтів довкола Бережан», «А ми тую стрілецьку славу піднесемо...» в районній газеті «Земля Підгаєцька»; «Легіон Українських січових стрільців — предтеча української національної армії» в часописі Козівського району.

У межах історичних краєзнавчих нарративів доволі популярною на шпальтах районних газет Тернопільщини є **тема Західноукраїнської Народної Республіки**. Інформаційним приводом для появи таких публікацій здебільшого було відзначення чергової річниці («Захищали і будували ЗУНР», «Листопадові дні 1918 року в Заліщиках»). Чимало текстів написано на основі архівних матеріалів зі спогадами учасників створення ЗУНР та очевидців боїв за неї, що надає нарративам і документальності, і емоційності («Спогади четаря»). Багато публікацій присвячено перебігу Листопадового зриву, або ж Дня Листопадового чину, який ще з початку 1920-х років громадськість Галичини щороку традиційно відзначає 1 листопада. Наративи про це повстання стосуються бойового шляху Української галицької армії та подальшої долі старшин після її розпаду. Низка публікацій розкриває дипломатичну діяльність ЗУНР, розповідає про знакові постаті, які зробили значний внесок у державотворчі процеси й відіграли помітну роль в економічному, соціокультурному, етноконфесійному житті краю та держави.

У складі історичної тематики важливим є висвітлення **Голодомору 1932–1933 років в Україні**. Такі публікації переважно мають інформаційний характер, але й викривають злочинний характер більшовицького режиму, наповнені численними прикладами з життя жертв трагедії. Найбільший масив становлять журналістські матеріали про події Голодомору на всій території України, без географічної прив'язки до конкретного регіону держави.

За нашими спостереженнями, до 2006 року райони здебільшого обмежувалися коротким інформуванням про події 1932–1933 років, проте, коли у 2006 році парламент офіційно визнав Голодомор геноцидом українського народу, матеріалів цієї тематики в локальній пресі значно побільшало. Велику частку нарративів присвячено висвітленню регіональних аспектів цієї трагедії. Наприклад, під рубрикою «Вікопомне» у газеті «Діалог» опубліковано матеріал «Забуттю не

підлягає», у якому йдеться про Голодомор 1932–1933 років в Україні.

Наративи історико-краєзнавчого змісту зосереджують увагу читачів на цінному досвіді, а залучення свідчень очевидців показує минулі події з погляду зв'язку поколінь, що забезпечує історичну пам'ять і формує національний генетичний код народу.

Широко висвітлювалася підтема «**Тернопільщина в роки Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 — початку 1950-х років)**». Нині вона залишається однією з постійно повторюваних тем на шпальтах районної преси, а сучасні журналісти намагаються по-новому осмислити й трактувати події тих років, більш точно відобразити психологію людей, які своїм героїзмом урятували світ від фашизму. Особливий інтерес до цієї теми завжди виникає з нагоди святкування чергової річниці. Наприклад, «Дорогою страждань і болю (до 55-річчя Великої Перемоги)», «Їх прийняла війна, лишивши списки загиблих в праведнім бою» — нарратив, приурочений до 55-ї річниці Дня Перемоги в смт Великі Бірки; «Звільнили від ненависного окупанта» — про 61-шу річницю визволення Шумщини від німецько-фашистських загарбників.

У досліджуваній період вивчені районки патріотично, збалансовано і відповідно до професійних журналістських стандартів висвітлювали цю календарну дату, що загалом відповідає редакційній політиці інформування про суспільно-політичні теми. Наприклад, у матеріалі «Світлий день календаря» в газеті «Діалог» йдеться про Кременеччину в роки Другої світової війни. Автор описує ситуацію на прилеглих до Кременця територіях: згадує с. Лопушно, у якому тоді за кошт селян було збудовано дерев'яну однокупольну церкву, «зсередини і зовні пофарбовану в синій колір»; розповідає про перші дні війни в с. Крижі, коли німецькі літаки бомбили хутір Гамері, унаслідок чого загинула сім'я Гордія Циганюка. Деталізація подій надає нарративові достовірності й водночас створює узагальнену картину лиха війни.

Найбільше нарративів присвячено оповідам очевидців та учасників війни. Фактично уже з назв публікацій зрозуміла точка зору висвітлення теми: «Спомин ветерана», «Штурмував Берлін і наш земляк Михайло Людера», «Прощення — не означає забуття: зі спогадів лікаря-ветерана» та ін. Автори намагаються передати біль втрат і воєнних поневірянь, відтворити через спогади очевидців жахіття війни на фронтах та будні цивільного населення на окупованих територіях.

Високою динамікою серед краєзнавчих нарративів історичної тематики позначена увага районної преси Тернопільщини до національно-визвольного руху під проводом **ОУН та УПА**. Якщо до історичного референдуму 1991 року публікації в пресі на цю тему мали негативні конотації, то згодом поступово набирало сили альтернативне

бачення цих історичних подій. Проте, як зауважує український журналіст, медіадослідник і телекритик Б. Бахтєєв, «вся практично без винятків публіцистика, й телевізійна, й газетно-журнальна, присвячена ОУН–УПА, розглядає проблему лише під двома кутами зору — або під апологетичним, або під викривально-звинувачувальним. Чого досі немає, то це зважено-дослідницького підходу» (Бахтєєв, 2006).

Приводом для висвітлення на шпальтах районних газет Тернопільщини тематики ОУН та УПА переважно ставали заходи з відзначення річниць їх створення, долі окремих учасників повстанської армії, одні з яких загинули смертю героїв, другі були схоплені й відбували покарання в радянських тюрмах, але дожили до незалежної України. Максимальна кількість наративів з'являється в жовтневих випусках газет, оскільки на 14 жовтня припадає святкування дня створення УПА. Інформаційним приводом для публікацій стали відзначення ювілейних дат, як-от «Зродилась для захисту рідної землі» (до 58-ї річниці утворення УПА), «Справжнє обличчя нації» (до 59-річчя створення УПА), «Несвяткові роздуми» (до 68-ї річниці від дня створення УПА) та ін.

Варто відзначити, що все ж більшість газетних наративів присвячена знаковим персоналіям ОУН та УПА. Якщо обласні видання привертають увагу публікаціями про провідників цих формувань С. Бандеру, Р. Шухевича, Є. Коновальця й інших, то районна преса переважно представляє персоналії місцевого рівня, залучаючи спогади земляків — учасників і свідків подій тих часів. Наприклад, у наративі «Із когорти волелюбців: Д. Клячківський (Клим Савура)» йдеться про головного командира УПА–Північ Дмитра Клячківського, який народився в м. Збараж; публікація «"Горновий" — член крайового проводу юнацтва ОУН» присвячена Осипу Дякову на псевдо «Горновий», ідеологу боротьби ОУН, сотнику УПА, публіцисту, який народився в с. Олесине Козівського району; оповідь «Михайло Замковий: повернення з небуття» — про репресованого дослідника історії Тернопільщини в роки двох світових воєн Єфрема Гасая, уродженця с. Чистилів Тернопільського району. Свідченням непересічності особистостей, представлених у таких наративах, є оцінна семантика викладу на зразок

це той самий юнак, який очолював юнацьку мережу ОУН у місті Львів, який багато часу перебував на таборних військових навчаннях у Делятині, який відзначався неабиякими здібностями та організаторським хистом і був духовним провідником нашої нації, а його знання у всіх ділянках були на багато вище за середній рівень...

Отже, змістовий стрижень аналізованих наративів історико-краєзнавчої тематики уміщує спогади живих свідків історії краю і дає читачам

підстави для узагальнень, що стосуються особливої жорстокості радянської репресивної машини.

На сторінках районних газет Тернопільщини досліджуваного періоду віднаходимо історико-краєзнавчі наративи, що презентують **область у період незалежності України**. Як правило, вибірку формують загальнотематичні публікації, у яких оповідається про шлях до відновлення незалежності окремих районів області. Таким матеріалам здебільшого відведено тематичні сторінки, присвячені лише певній темі, що пролизує кожен матеріал цього блоку, різнобічно розкриваючись у ньому. Інформаційним приводом для появи таких тематичних добірок служило, наприклад, відзначення п'ятиріччя з часу прийняття нової Конституції України («Нам треба жити для добра!», «Основний Закон, за яким живемо і житимемо!», «Основний закон нашого життя») чи відзначення в області 10-річчя незалежності України («Народе мій, не приспи своєї слави!», «Утвердження державної незалежності на теренах Кременеччини», «Рядки історії: Бережанщина — 10 років незалежності»). Ці наративи не тільки віддзеркалюють шлях українського народу від формування української державницької ідеї до проголошення Акта про Незалежність 24 серпня 1991 року, а й аналізують здобутки і прорахунки на шляху до відновлення незалежності, ілюструють новітню історію держави.

Крім потрактування національної історії, автори відтворюють історичні факти, що стосуються **депортації українців із Польщі**, підносять тему **політичних репресій в області**, звертають увагу на **минувшину та сьогодення української еміграції**. Це публікації «Маловідомий Григорій Байрак» — про громадського і військового діяча, уродженця с. Гадинківці Гусятинського району, який проживав у Канаді; «Героїчними шляхами наших земляків» — про письменника, публіциста, журналіста М. Шарика, уродженця с. Денисів Козівського району; «Пам'ятник синові Підгаєцької землі» — про доктора філософії М. Галія, уродженця с. Бокова на Підгаєччині, який похований у Нью-Йорку. Як бачимо, практики конструювання наративів часто спираються на практики історичного дискурсу, що виокремлює та описує реальні події минулого. ЗМІ реалізують описи української історії як складного нелінійного процесу, що потребує осмислення не тільки перемог, а й поразок, помилок, злочинів, яким необхідно надати сучасну моральну оцінку, відновлення імен забутих героїв і жертв.

Мистецька й етнографічна тематика

Вагомою проблемно-тематичною групою краєзнавчих наративів у районній пресі є публікації **мистецької тематики**. Їх складають описи «життя й творчості діячів культури (представників освіти, науки, архітекторів, художників, письменників, акторів, видавців тощо, які проживали або були в тому чи іншому регіоні, місті, селі,

їхній вплив на суспільне та культурне життя краю)» (Волинець, б. д.).

Загалом у районних газетах області протягом досліджуваних років було надруковано 1 256 наративів мистецького спрямування, що становить 16 % від усієї кількості матеріалів краєзнавчої проблематики.

Лідером за кількістю вміщених протягом 2000–2015 років матеріалів цієї тематичної групи є газета «Вісті Придністров'я»: 121 публікація, що становить 9,6 % від загальної кількості матеріалів цього сегмента. Останню позицію посідає газета «Подільське слово» (49 матеріалів, що еквівалентно 3,9 %).

Мистецька тематика передусім представлена краєзнавчими публікаціями, які відображають творчі процеси в регіоні: висвітлюють діяльність місцевих літераторів та інших відомих особистостей краю. При цьому газетні наративи комплексно представляють біографічні дані цих людей, тематику їх творчості та зв'язки з місцевістю. У цю тематичну групу включаємо краєзнавчі **наративи, подані у формі біографічних нарисів про митців і письменників краю**, які мають персоналізований характер. Це зумовлено згадуванням багатьох людей, які народилися в регіоні, пов'язали з ним певний етап свого життя, у певний період відзначалися досягненнями та здобутками.

Краєзнавчим наративам мистецького спрямування притаманне залучення хронологічно-історичних відомостей про життя і творчість галицьких письменників, про тогочасне літературне й мистецьке життя як загалом, так і за певними темами, проблемами, зокрема в ретроспекції. У структурі таких матеріалів здебільшого міститься інформаційна прив'язка до ювілейних дат: наратив «У жорнах долі» приурочений до ювілею письменниці Тетяни Зарівної, уродженки Чортківського району; «Штрихи біографії» — до 130-річчя від дня народження Володимира Гнатюка; «Бучачанин — геніальний син двох народів» — до 115-ї річниці від дня народження Ш.-Й. Агнона.

Велику кількість наративів присвячено творчості галицьких письменників та інших відомих митців без інформаційної прив'язки до ювілейних дат («Іван Труш — поет і перекладач», «Невтомний дослідник», «Зоря Галини Гордасевич»). Як правило, текст містить біографічно-творчий життєпис, де читач може доторкнутися до істинного, щоб краще зрозуміти, як функціонує світ, а визначні люди видаються йому годинникарями, які запускають внутрішні глобальні механізми. Цінність таких матеріалів полягає в тому, що в них, окрім біографічних відомостей, містяться й оцінні судження про життя і діяльність конкретної особи в контексті епохи. Характерною особливістю таких публікацій є розповідь про людей, переважно маловідомих і широкому колу читачів, і регіональній аудиторії. Привертає увагу, наприклад, публікація про Євгена Безкоровайного,

поета, публіциста, громадського діяча тернопільського краю, яка пронизана «оглядинами поетичної палітри уродженця Наддністрянщини». Тут представлено життєвий і творчий шлях поета, описано його дитячі роки. Такі публікації — своєрідні життєписи відомих людей, супроводжувані впорядкованими й спорадичними фактами з їхніх життя і творчості.

Трапляються публікації, що стосуються висвітлення різних аспектів культурно-мистецького життя краю — архітектури, музики. Здебільшого в них оповідається про знаних і маловідомих художників, архітекторів, театральних діячів, композиторів, музикантів та ін. В одній із них «Це камінь... Камінь? Але ж він співає...», опублікованій у 2004 році збаразькою районною газетою «Народне слово», йдеться про тернопільського скульптора-монументаліста В. Мельника і його роботи. Такі «культурні метаповідомлення (метанаративи) містять інформацію не лише про способи організації досвіду, але й про те, що є важливим, цінним, на які відмінності між людьми слід звертати увагу, а які можна проігнорувати тощо» (Федоришин, 2015, с. 19). Переважно такі наративи містять інформаційну прив'язку до відзначення певної культурно-мистецької події в краї або ж присвячені відомій мистецькій особистості області. Автори вдаються до описів народних і традиційних форм мистецтва, творів масової культури, «розшифровують» їх, стають своєрідними хронікерами.

Значну частку краєзнавчих наративів становлять публікації **етнографічного характеру**, які представлені описами народної матеріальної та духовної культури регіону (звичаїв, обрядів і вірувань, календарної та сімейної обрядовості, одягу, ремесел і промислів, побуту, усної народної творчості тощо). Завдання цієї тематики — «відродження і збереження традицій народу в його регіональному багатоманітні» (Жванко, 2010, с. 11).

Упродовж 2000–2015 років в аналізованих районних газетах було надруковано 1 140 наративів етнографічного змісту, а це 14,5 % від загальної кількості краєзнавчих матеріалів. Найбільше таких публікацій зафіксовано в газетах «Воля» (7,8 %), «Вісті Придністров'я» (7,7 %) та «Галицький вісник» (7,2 %). Останні позиції займають видання «Вісник Надзбруччя» і «Нова доба» (по 4,9 %), «Земля Підгаєцька» (4,8 %) і «Вільне слово» (4,2 %).

На шпальтах аналізованих газет у рубриках «Традиції», «Культура», «Наші звичаї», «Народні традиції», «Роде наш красний» кожного року на початку грудня з'являються публікації про обрядовість різдвяного циклу. У них розповідається про особливості колядок і щедрівок на Тернопіллі, символіку Святвечора, про обрядодії різдвяних свят, про рецепти святкових страв, народні прикмети тощо. Наприклад, в одному з наративів йдеться про традиції святкування Різдва в с. Острів Тернопільського району, де автор

наводить місцеву легенду, пов'язану з каплицею Пречистої.

Щороку в районках розповідається про підготовку до Великодня та його святкування. Наприклад, про традиції писанкарства в Заліщицькому районі йдеться в газеті «Колос»; про християнську традицію святкування в останню неділю перед Великоднім постом, звану в народі «Масляна» чи «Запуст», а у лемків — «Пушання», розповідається в наративі «*Посту ся тримайме, Бога прославляйме за вишитки Його дарування...*» у газеті «Голос народу».

У публікаціях етнографічного спрямування віднаходимо й оповіді, що стосуються весільного обряду. З подібних наративів часто можна дізнатися про майже забуту сьогодні символіку атрибутів цього обряду (коровай, рушники, вишивані сорочки та ін.).

Отже, значення таких наративів для формування національної ідентичності є беззаперечним, адже «зміна часів і поколінь залишають незмінними багатство народного досвіду, духовної спадщини українців, сконцентрованих у їх традиціях, звичаях, обрядах, що виступають як форма етнокультурної комунікації, людської поведінки» (Філіпчук, 2007, с. 1–2).

Висновки. Дослідження краєзнавчих наративів є важливим складником сучасного журналістикознавства, оскільки такі тексти виявляють важливі аспекти різноманітного світу людини, сприяють самоусвідомленню себе як частини загального регіонального простору, виступають чинником, що організовує співвідношення людини й середовища її існування, є неодмінним елементом процесу самоідентифікації.

Після аналізу тематичного контенту краєзнавчих наративів на сторінках тернопільської районної періодики початку ХХІ століття можна стверджувати, що в комплексі вони становлять окремих джерельний масив із вивчення історії краю. Вони є чи не єдиним документальним супроводом важливих подій у регіоні та суттєвим джерелом інформації про історію, культуру, етнографію краю, функціонування місцевих державних установ різних рівнів. Ретроспективний аналіз тематичного контенту в періодичних виданнях, насамперед місцевих, за певний хронологічний період і надалі має посідати чільне місце в дослідженнях регіонального журналістикознавства. Об'єктом його досліджень повинні все частіше бути публікації друкованих ЗМІ, що може допомогти переходу сучасних регіональних медіа до цілісного погляду на історію краю, оскільки краєзнавчий текст може бути основою цілісного дослідження місцевої історії, культури і мистецтва.

Краєзнавча наповненість районних розширює методологічні горизонти дослідження, а особливості краєзнавчого конструювання газетних наративів на сторінках районної періодики України становлять новий перспективний ракурс журналістикознавчих студій.

Покликання

- Андрієнко, А., & Чернявська, Л. (2008). Проблеми та перспективи розвитку районної преси на прикладі чернігівської газети «Нива» (Запорізька область). *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Філологічні науки*, 1, 5–10.
- Бахтєєв, Б. (2006, 21 жовтня). А віз і нині там... *Телекритика*. https://telekritika.ua/articles/129/0/7959/a_viz_i_nini_tam.../
- Брадов, В. (2019). Фактори залежності контенту мас-медіа: власність, концентрація, комерціалізація. *Теле- та радіо-журналістика*, 18, 236–244.
- Волинець, І. (2010). Методичні аспекти вивчення літературного краєзнавства у профільній школі. *Народна освіта*, 2(11). https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vvypysku/11/statti/volinec.htm
- Жванко, Л. (2010). *Краєзнавство: Конспект лекцій (для студентів усіх курсів)*. ХНАМГ.
- Іванова, О., Мойсєєва, О., & Стеблина, Н. (2019). *Місцева преса: посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії*. ТОВ «Бізнесполіграф». <http://www.ualocal.media/?tag=роздержавлення>
- Кісь, О. (2015, 29 жовтня). *Пам'ять етнічної різноманітності в місцевих газетах: 600-річний ювілей міста Чернівці*. Відділ соціальної антропології, Інститут народознавства НАН України. <https://social-anthropology.org.ua/seminars/pamyat-etnichnoyi-riznomanitnosti-v-mistsevykh-hazetakh/>
- Лєпа, Р. (2009). Економічна інформація. *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-18772>
- Мединська, О. (2019). Проблеми державотворення у пресовому дискурсі (за матеріалами газети «День»). *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 46, 92–100. <https://doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10035>
- Павлюк, І. (2002). Українська преса Волині 1990–2000 років як інформаційно-культурне явище. *Українське журналістикознавство*, 3, 10–16.
- Пелешок, О. (2019). До проблеми регіональної ідентичності в краєзнавчому дискурсі: районні газети Тернопільщини. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 46, 124–130. <https://doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10040>
- Полежаєв, Ю. (2016). *Тревел-журнали в Україні: структурно-функціональні та жанрово-тематичні особливості* [Автореферат дис. канд. наук із соц. комунікацій, Класичний приватний університет].
- Руденко, Л. (2011). Географічна наука в нових соціально-економічних умовах розвитку України (за матеріалами наукового семінару). *Український географічний журнал*, 1, 3–37.
- Семків, Р. (2004). *Іронічна структура: типи іронії в художній літературі*. Вид. дім «КМ Академія».
- Федоришин, П. (2015). *Важкий кожух, але свій: Додруковані сторінки історії села Біла Чортківського району та оповідки їй новели із його життя*. Терно-граф.
- Філіпчук, М. (2007). *Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі* [Автореферат дис. канд. філол. наук, Національна академія наук України, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні].

References (translated and transliterated)

- Andriienko, A., & Cherniavska, L. (2008). Problemy ta perspektyvy rozvytku raionnoi presy na prykladi chernihivskoi hazety "Nyva" (Zaporizka oblast) [Problems and prospects in the development of regional press on the example of Chernihivka newspaper "Nyva" (Zaporizhzhya region)]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Series: Philological sciences*, 1, 5–10.
- Bakhtieiev, B. (2006, October 21). A viz i nini tam... [And the car is still there today...] *Telekritika*. https://telekritika.ua/articles/129/0/7959/a_viz_i_nini_tam.../
- Bradov, V. (2019). Faktory zalezhnosti kontentu mas-media: vlasnist, kontsentratsiia, komertsializatsiia [Factors of dependence of the mass media content: property, concentration, commercialization]. *TV and radio journalism*, 18, 236–244.
- Fedoryshyn, P. (2015). *Vazhkyi kozhukh, ale svii: Dodrukovani storinky istorii sela Bila Chortkivskoho raionu ta opovidky u*

- novely iz yoho zhyttia* [A heavy coat, but one's own: preprinted pages of the history of the village of Bila, Chortkiv district, and stories and short stories from his life]. Terno-Hraf.
- Filipchuk, M. (2007). *Etnosymbolika movnykh odynyts v ukrainskomu obriadovomu dyskursi* [Ethnosymbolism of language units in the Ukrainian ritual discourse: the abstract of the dissertation of the candidate of philological sciences] [Manuscript. Abstract of cand. philol. sci. diss, National Academy of Science of Ukraine, Institute of Linguistics named after O. O. Potebnia].
- Ivanova, O., Moiseieva, O., & Steblyna, N. (2019). *Mistseva presa: posibnyk dlia ZMI. Yak rehionalnym zhurnalistam pratsiuvaty za chasiv novykh media ta kryzy demokratii* [Local press: a guide for the media. How to work for regional journalists in times of new media and the crisis of democracy]. Biznespoligraf LLC.
- Kis, O. (2015, October 29). *Pamiat etnichnoi riznomanitnosti v mistsevykh hazetakh: 600 richnyi yuvilei mista Chernivtsi* [Memories of ethnic diversity in local newspapers: the 600th anniversary of Chernivtsi]. Department of Social Anthropology, The Ethnology Institute National Academy of Sciences of Ukraine. <https://social-anthropology.org.ua/seminars/pamyat-etnichnoyi-riznomanitnosti-v-mistsevykh-hazetakh/>
- Lepa, R. (2009). *Ekonomichna informatsiia* [Economic information]. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Institute of Encyclopaedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. <https://esu.com.ua/article-18772>
- Medynska, O. (2019). *Problemy derzhavotvorennia u presovomu dyskursi (za materialamy hazety "Den")* [Problems of state-building in the contemporary press discourse (based on the materials of the newspaper "Den")]. *Visnyk of the Lviv University. Series Journalism, 46*, 92–100. <https://doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10035>
- Pavliuk, I. (2002). *Ukrainska presa Volyni 1990–2000 rokiv yak informatsiino-kulturne yavyshe* [Ukrainian press of Volyn region 1990–2000 as an informational and cultural phenomenon]. *Ukrainian Journalism Studies, 3*, 10–16.
- Peleshok, O. (2019). *Do problemy rehionalnoi identychnosti v kraieznavchomu dyskursi: raionni hazety Ternopilshchyny* [On regional identity in the local lore discourse: district newspapers of Ternopil region]. *Visnyk of the Lviv University. Series Journalism, 46*, 124–130. <https://doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10040>
- Poliezhaiiev, Yu. (2016). *Trevel-zhurnaly v Ukraini: strukturno-funktsionalni ta zhanrovo-tematychni osoblyvosti* [Travel magazines in Ukraine: structural-functional and genre-thematic features] [Manuscript. Dissertation for the cand. of sciences on social communications, The Classic Private University].
- Rudenko, L. (2011). *Heorafichna nauka v novykh sotsialno-ekonomichnykh umovakh rozvytku Ukrainy (za materialamy naukovoho seminaru)* [The geographical science in new social and economical conditions of development of Ukraine]. *Ukrainian geographical journal, 1*, 3–37.
- Semkiv, R. (2004). *Ironichna struktura: typy ironii v khudozhnii literaturi* [Ironical structure: types of irony in fiction]. Vyd. dim "KM Akademiia".
- Volynets, I. (2010). *Metodychni aspekty vyvchennia literaturnoho kraieznavstva u profilnii shkoli* [Methodical aspects of learning literary country-study]. *Narodna osvita, 2*(11). https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vpysku/11/statti/volinec.htm
- Zhvanko, L. (2010). *Kraieznavstvo: Konspekt lektsii (dlia studentiv usikh kursiv)* [Local History: Abstract of Lectures (for All Students)]. KhNAMH.

Olga Peleshok

Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

THE THEMATIC PARADIGM OF LOCAL KNOWLEDGE CONTENT OF THE TERNOPIL REGION DISTRICT PRESS OF THE EARLY 21ST CENTURY

The relevance of the research is determined by the fact that the issue of studying local texts and modeling regional-historical problems in media discourse is becoming increasingly important in journalism today. The article aims to analyze the thematic specificity of the local narrative of the district periodical of the Ternopil region at the beginning of the 21st century. The subject of the study is the thematic features of the local content of district newspapers and their narrative specificity. The research uses a complex-analytical approach, which combines systematic-chronological, historical-descriptive, genre, analytical, problem-thematic, and bibliographic methods. The chronological limits of monitoring are from January 2000 to December 2015.

As a result of the research, a holistic view of the main trends of local processes in the narrative reception of district printed periodicals of the Ternopil Region at the beginning of the 21st century was formed, a comprehensive analysis of its problem-thematic direction, features of local history content in the context of the functioning of regional publications of Ukraine was carried out. The local newspaper narratives were systemized into geographic, economic, historical, artistic, and ethnographic problem-thematic groups. We have found out that historic themes are the most popular among local narratives (27.4 %), while others showcase the following results: geographical group (24.4 %), economic group (17.8 %), artistic group (16 %), and ethnographic group (14.5 %).

Local narratives of natural and geographical topics reveal the potential of local objects. Publications on economic topics, highlighting the achievements of industries, show readers positive examples of successful compatriots. Historical topics include materials about princely times, the Liberation War, the Sich riflemen and the West Ukrainian People's Republic, the Holodomor, World War II, in particular the activities of the OUN and the UPA, as well as political repression and emigration. Artistic publications reflect creative processes in the region, and ethnographic publications are represented by descriptions of the folk material and culture of the region. The content core of the geographical group is the territorial description of the area; economic themes in the narrative form reflect the problems of the modern social and economic life of the region; historical narratives uncover the past of the district; the artistic group represents literary and fine arts processes of the region; the ethnographic group promotes folk material and spiritual culture of the land.

Keywords: narrative; regional press; local narrative; Socio-political content; history of journalism; Information society; mass media; journalistic text; Ternopil region press; a regional newspaper; social communications; thematic groups; newspaper text.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2023